

Littafin Daniyel — Na dƙari da tamanin

Mahadar Annabci ta Roma, Makabiyawa, da Zamani na Yanzu: Nazari a kan Wahayin Daniyel

Jeff Pippenger

2024-04-10

Uriah Smith ya rubuta cewa, “Roma ta haɗu da mutanen Allah, wato Yahudawa, ta wurin kawance, a shekara ta 162 K.H.” Yawancin masana tarihi na zamani suna sanya wannan kwanan wata a shekara ta 161 K.H., kuma Smith ya ambaci shekara ta 161 K.H. sau biyu a cikin wannan littafin guda. Zato na shi ne cewa wannan ambaton shekara ta 162 K.H. kuskuren bugu ne?

“Ta wurin ayoyi 23 da 24 an kawo mu kasa zuwa wannan gefen kawancen da ke tsakanin Yahudawa da Romawa, 161 K.H., zuwa lokacin da Roma ta sami mulkin duniya baki ɗaya.”
Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 273.

Aya ta goma sha ɗaya da ta goma sha biyu suna bayyana nasara da abin da ya biyo bayan Yaƙin Raphia, wanda ya faru a shekara ta 217 K.H., tsakanin Daular Seleucid, karkashin jagorancin Antiochus III Mai Girma, da Masarautar Ptolemaic ta Masar, karkashin jagorancin Sarki Ptolemy IV Philopator.

Yaƙin Panium, wanda ya faru bayan shekaru goma sha bakwai a shekara ta 200 K.H., ya sake kasancewa tsakanin mulkin Seleucid da kuma mulkin Ptolemaic.

Tawayen Makabiyawa ya fara a shekara ta 167 K.Z., kuma shi ne tawayen Yahudawa a kan kofarin Daular Seleucid na murkushe ayyukan addinin Yahudawa da kuma kakaba al’adun Girka.

Sake keɓe Haikali na Biyu da ke Urushalima ga Allah, wanda ke nuna abin da ya faru a tarihi da ake tunawa da shi a lokacin Hanukkah, ya auku ne a shekara ta 164 K.H., shekaru uku kafin “kulla” da ke aya ta ashirin da uku. Wannan lamari ya biyo bayan nasarar yaƙin neman zaɓe na Makkabiyawa a kan rundunonin Daular Seleucid, karkashin jagorancin mugun suna Antiochus IV Epiphanes, wanda ya kazarantar da Haikali kuma ya haramta ayyukan addinin Yahudawa. Antiochus IV Epiphanes ya mutu jim kaɗan bayan nasarar da ake tunawa da ita ta Hanukkah, kuma wannan yana nuna fara durkushewar ikon Siriya tun daga wannan lokaci zuwa gaba a tarihi.

A shekara ta 200 K.H.K., (wadda kuma ita ce zamanin Yaƙin Panium), Roma ta farko ta tsoma kanta a cikin tarihin annabci na Daniyel sura ta goma sha ɗaya. A can ne akwai alamar da ke kafa wahayi. Tasirinta na gangan a cikin wannan tarihin yana gano aikin Jezebel, alamar wata coci da ke jan igiya daga bayan fage. Jezebel tana Samariya lokacin da mijinta Ahab yake kallon annabawanta suna kashewa ta hannun Iliya. Herodias ba ta kasance a bikin ranar haihuwar Hirudus ba, inda ’yarta Salome ta rinjayi Hirudus. A cikin tarihin Amurka, ana manta da papacy, wadda karuwar Taya ke wakilta, har zuwa karkashin shekaru saba’in na alama. Sa’an nan kuma ta fara rera waƙoƙinta na rudi ga sarakunan duniya. Shekarar 200 K.H.K. tana wakiltar lokacin da ta fara a fili rera wa sarakuna a kwanaki na karshe, gab da dokar Lahadi mai zuwa nan ba da daɗewa ba, kamar

yadda aya ta goma sha shida ta wakilta.

Kafin “ƙawancen” Yahudawa a tsakanin 161 BC zuwa 158 BC, Makkabiyawa suka sake keɓe haikalin, kamar yadda Hanukkah ke tunawa da haka a 164 BC. Sai kuma bayan shekaru uku, alhali har yanzu suna cikin gwagwarmaya mai ci gaba da Suriyawa, Yahudawan Makkabiyawa suka nemi taimakon Roma. “Ƙawancen” da aka kulla da Roma a lokacin ya zama gwaji na annabci ga masu nazarin annabci na kwanaki na ƙarshe na Allah.

Tarihi ya bayyana shekara ta 161 BC a matsayin lokacin da “ƙawancen” ya faru, amma magabatan nan na farko sun bayyana wannan tarihi a matsayin 158 BC. Shin Miller ne ya yi daidai, ko kuwa masana tarihi na zamani ne suke daidai? Miller ya ƙara shekaru ɗari shida da sittin da shida (666) a kan shekara ta 158 BC, kuma ya isa ga shekara ta 508, lokacin da aka ɗauke “na kullum.” Ko da ka yi bincike yadda kake so, zai kasance da matuƙar wuya—idan ma ba a ce kusan ba zai yiwu ba—ka sami hujjar tarihi da take goyon bayan 158 BC a matsayin ƙawancen da ya kasance tsakanin Yahudawa da Romawa.

Aya ta goma sha shida ita ce dokar Lahadi, amma kafin wannan tarihin, Roma ta shiga cikin tarihi domin ta kafa wahayi a shekara ta 200 BC. Tawaye na Makkabiyawa ya fara a Modein a 167 BC, kuma daga bisani suka sake keɓe Haikali a 164 BC. Sa’an nan daga 161 BC zuwa 158 BC, Yahudawa suka shiga alkawari da ikon Roma. 161 BC zuwa 158 BC na wakiltar wani tsawon lokaci da ya zama dole domin a kafa “ƙawancen.” Wannan fahimta tana gane “ƙawancen” cikin daidaituwa da shaidar masana tarihi, haka kuma da jadawalin da aka tsara ta wurin hannun Ubangiji kuma bai kamata a canja shi ba.

Masana tarihi suna sanar da mu cewa tsarin tattaunawa domin kulla yarjejeniyoyi tsakanin tsoffin al’ummai kamar Yahuda da Roma a ƙarni na biyu kafin haihuwar Almasihu, yana bambanta gwargwadon takamaiman yanayi, ƙa’idojin diflomasiiya, da daidaiton iko da abin ya shafa. A al’ada, tsarin yakan fara ne da ɓangare ɗaya ya bayyana sha’awarsa ta kafa yarjejeniya ko ƙawance da ɗayan. A batun Yahuda da Roma, Yahuda ce ta fara tuntuɓar Roma domin gabatar da shawarar kulla ƙawance na hukuma.

Da an yi amfani da hanyoyin diflomasiiya domin isar da wannan shawara da kuma fara tattaunawar sulhu. Dole ne wannan ya ƙunshi aika jakadu ko wakilai zuwa Roma domin su gana da shugabanninta ko wakilanta. Da zarar an fara tattaunawa, kowane ɓangare zai tattauna sharuɗɗan yarjejeniyar da aka gabatar. Wannan na iya haɗawa da jerin tarurruka, musayar sakonnin diflomasiiya, da kuma mai yiwuwa sa hannun masu shiga tsakani ko masu sasanci domin sauƙaƙa tattaunawar. A lokacin tattaunawar, kowane ɓangare zai yi la’akari da sharuɗɗan da ɗayan ya gabatar, kuma yana iya gabatar da martanin shawara ko neman gyara ga wasu sharuɗɗa. Wannan tsari na iya ƙunsar zurfin nazari, tuntuɓa da masu ba da shawara, da kuma tantance yiwuwar alfanun da rashin alfanun yarjejeniyar da aka gabatar.

Idan ɓangarorin biyu sun cim ma yarjejeniya a kan sharuɗɗan alkawarin, za a shirya takardun hukuma da za su fayyace sharuɗɗa da ƙa’idojin da ɓangarorin biyu suka amince da su. Sa’an nan kuma, dole ne hukumomin da suka dace na kowace al’umma su tabbatar da alkawarin. A game da Roma, wannan na iya haɗawa da amincewar Majalisar Dattawa ko wasu hukumomin mulki. Haka

kuma, a Yahuza, akwai yiwuwar alkawarin ya bukaci amincewar shugabanninta ko majalisar mulkinta. Da zarar an tabbatar da shi, za a aiwatar da alkawarin, kuma za a sa ran bangarorin biyu su bi sharuddansa. Wannan na iya hadawa da nau'o'i dabam-dabam na hadin gwiwa, yarjejeniyoyin kariyar juna, dangantakar kasuwanci, ko wasu siffofi na huldar diflomasiyya da aka fayyace a cikin alkawarin.

A karni na biyu kafin haihuwar Almasihu, tafiya daga Yahudiya (wadda take a yankin gabashin Bahar Rum) zuwa Roma (wadda take a tsakiyar Italiya) da ta kasance aiki mai wahala kuma mai cin lokaci, musamman idan aka yi la'akari da iyakokin hanyoyin sufuri na zamanin da. Tazarar da ke tsakanin Yahudiya da Roma kusan kilomita 1,500 zuwa 2,000 ce (mil 930 zuwa 1,240), gwargwadon takamaiman hanyar da aka bi. A zamanin da, tafiya ta ruwa sau da yawa ta fi tafiyar kasa sauri da inganci, amma tafiya ta ruwa tana karkashin iskokin da suka mamaye lokacin. Yin tafiya ta jirgin ruwa daga tashar jiragen ruwa a Yahudiya zuwa tashar jiragen ruwa a Italiya (kamar Ostiya, tashar jiragen ruwa ta Roma) na iya daukar makonni da dama, gwargwadon abubuwa kamar yanayin iska, kwararar ruwa a teku, da irin jirgin ruwan da aka yi amfani da shi.

Tafiya ta kasa daga Yahudiya zuwa Roma da ta kasance a hankali kuma mafi wahala. Matafiya za su yi tafiya ta cikin yankuna dabam-dabam, har da duwatsu, kwaruruka, da koguna, kuma su fuskanci kalubale kamar 'yan fashi da yankuna masu gaba. Ana hasashen cewa tafiya a kafa ko da karusar da dawakai ke ja na iya daukar watanni da yawa. Tsawon lokacin tafiya kuma zai danganta da abubuwa kamar yanayin hanyoyi, samuwar wuraren sauka da wuraren hutawa, da kuma bukarar tsayawa domin hutawa da sake tanadin kayayyakin tafiya a hanya.

Sa'ad da Yahudawan Makabiya suka nemi yin kawance da Roma, da lalle ne sun bukaci su aika jakadu zuwa Roma. Da zarar hukumomin Roma suka karfi wadannan jakadun, sai a shiga wani lokaci na tattaunawa. A ka'idar tarihi—domin babu takamaiman rubutaccen tarihi da ake da shi—da zarar an kulla yarjejeniya a hukumance, da sai a mayar da ita Yahudiya domin tabbatarwa, sa'an nan kuma da alama sai a sake mayar da ita Roma domin tabbatar da karbuwar Yahudawa. Kusan ba zai yiwu a gaskata cewa aikin kulla wannan kawance a wancan zamani zai kasance an kammala shi cikin shekara guda ba; saboda haka fahimtar cewa "kawancen" yana wakiltar wani tsari daga 161 BC zuwa 158 BC ya yi daidai da sauran sahojin annabci da suke fayyace tarihin da ke kaiwa ga dokar Lahadi ta aya ta goma sha shida.

Wata "yarjejeniya" wadda dukan masana tarihi suka yarda Yahudawan Makabiyawa ne suka kaddamar, ta fara a Yahudiya a shekara ta 161 K.H. Manufar ita ce Yahudawan suna neman goyon baya a kan Suriyawa, wadanda suka dade suna fama da su tun lokacin da tawayensu ya fara a shekara ta 167 K.H. Tawayen ya samo asali ne daga kokarin Mattathias, wani firist na Yahudawa, da 'ya'yansa maza biyar, musamman Yahuza Makabi, na yin tsayayya ga manufofin Helenantawa da mai mulkin Seleucid, Antiochus IV Epiphanes, ya kakaba. Wadannan manufofi sun hada da kokarin murkushe ayyukan addinin Yahudawa da tilasta karbar al'adu da imanin Helenawa.

Abin da ya tayar da tawayen shi ne wani al'amari da ya faru a kauyen Modein, inda Mattathias ya ki yin biyayya ga umurnin da ya wajabta miƙa hadaya ga wani allahn Helenawa. "Modein" ya samo asali ne daga kalmar Ibrananci "modi'a," wadda ke nufin "bayyanawa" ko kuma "yin

zanga-zanga.” A cikin wannan zanga-zangarsa, Mattathias ya kashe wani Bayahude mai ridda wanda yake gab da yin hadayar, shi da 'ya'yansa kuwa suka tsere zuwa tuddai, suka fara yaƙin ƙa-ta-gari a kan rundunonin Seleucid. Tawayen Maccabean ya ɗauki shekaru da dama, a tsawon lokacin da Maccabees suka shiga yaƙe-yaƙe masu yawa da Seleucids da abokan haɗinsu. Duk da cewa sun fi su nisa a yawa da kuma kayan yaƙi, Maccabees sun sami manyan nasarori masu muhimmanci da dama.

Daular Seleucid tana neman tilasta addinin Girka a kan Yahudawa, kuma Girkawa suna wakiltar tsarin duniya-ɗaya na kwanaki na ƙarshe. Addininsu yana bayyana cikin akidar woke-ism da a halin yanzu ake tilastawa Amurka da duniya, ta hannun kungiyoyin masu tsarin duniya-ɗaya na tsarin banki, manyan kafafen yaɗa labarai, cibiyoyin ilimi, da rushe bambance-bambancen ƙasa ta hanyar tilasta shigar baƙi ba bisa ƙa'ida ba. Sa'ad da Antiochus Epiphanes yake tilasta addinin Girka a kan Yahudawa, akwai Yahudawa da suke ba da haɗin kai ga ƙoƙarinsa. Maccabees suna wakiltar wani rukuni na Yahudawa masu ridda, waɗanda suke adawa da addinin Girka, amma akwai kuma wani rukuni dabam na Yahudawa masu ridda waɗanda suke goyon bayan aikin kakaba addinin Girka.

Aya ta goma sha shida ita ce dokar Lahadi mai zuwa ba da daɗewa ba, da kuma haɗin kai na ninki uku na macijin, dabbar, da annabcin ƙarya. Wannan tarihin ayoyi na goma sha uku zuwa goma sha biyar ne ke gabatar da shi, inda yaƙe-yaƙe uku na aya ta arba'in suke faruwa daga aya ta goma (1989), ayoyi na goma sha ɗaya da goma sha biyu (yaƙin Yukiren), da Yaƙin Panium. Yaƙin Panium yana wakiltar wani yaƙi ne wanda dabbar ƙasa mai kaho biyu take yin nasara a kan falsafarin addini da siyasa na masu ra'ayin dunkulewar duniya.

A cikin wannan yaƙi, shugaban ƙarshe na Amurka dole ne ya yi ma'amala da abin da ya biyo bayan nasarar Putin da kuma rushewarsa daga baya, kamar yadda ayoyi na goma sha ɗaya da na goma sha biyu suke wakilta. Zai kulla ƙawance da NATO, ko kuma Majalisar Dinkin Duniya, domin warware sakamakon da ya biyo bayan rushewar Rasha, kuma a cikin tarihin wannan ƙawance zai shiga yaƙin Panium tare da Majalisar Dinkin Duniya. Yaƙi na uku na aya ta arba'in zai kasance kamar yaƙi na farko na aya ta arba'in. Kamar yadda Tarayyar Soviet ta rushe ƙarƙashin ƙarfin tattalin arziki da na soja na Amurka, haka ma 'yan gwagwarmayar tsarin duniya na Majalisar Dinkin Duniya za a tilasta musu su maimaita “perestroika”, muhimmin ginshiƙi na ƙoƙarin Gorbachev na gyaran Tarayyar Soviet, ko da yake a ƙarshe sun ba da gudummawa ga warwarewar tsarin Soviet da kuma rushewar Tarayyar Soviet gaba ɗaya.

An kwatanta yaƙi na uku da yaƙi na farko, kuma ta wajen tattalin arziki da matsin lambar soja Trump, kamar yadda Reagan yake wakilta, zai tilasta wa Majalisar Dinkin Duniya shiga cikin “perestroika,” wato sake tsarawa ko gyarawa. Wannan sake tsarawar za ta ɗora Amurka a kan shugaban tsarin sarakuna goma wanda shi ne Majalisar Dinkin Duniya. A cikin yaƙin, sai papacy ta shigar da kanta cikin tarihi, tana da'awar cewa ita ce mai kare tsarin da Trump yake cin nasara a kansa a lokacin.

A cikin wannan tarihin guda, Trump zai fuskanci wani Yaƙin Basasa na cikin gida da za a tilasta masa ya tunkara, kamar yadda aka tilasta wa Abraham Lincoln ya tunkara. Wannan Yaƙin Basasa

zai kasance a tsakanin kungiyoyi biyu masu adawa da juna, na masu ridda, a cikin United States. Wata ɓangaren kuwa yana wakiltar waɗanda suka karɓi addini da falsafar woke-ism, waɗanda su ne masu kishin tsarin duniya na ci gaba daga jam'iyyun siyasa biyu. Daya ɓangaren kuma (MAGA-ism) yana iƙirarin cewa su ne Protestants na gaskiya, ko da yake sun rasa wannan matsayi tun a 1844.

Bangaren Shugaban Kasa yana wakiltuwa da MAGA-ism, kuma yana bisa karkashin kuskuren iƙirarin kare sahihin Furotesta da Kundin Tsarin Mulki. Iƙirarin Woke-ism kuwa shi ne addinin Uwar Duniya, New Age, da kuma bangaskiyar cewa ana aiwatar da Kundin Tsarin Mulki ne bisa ga yanayin da ka'idojin al'umma na zamanin yanzu suka shimfiɗa, ba bisa tsofaffin ra'ayoyin ubannin da suka kafa ƙasar ba.

Mattathias (Trump) zai kawo ƙarshen yunkurin 'yan Democrat masu ra'ayin gurguzu na duniya a cikin Amurka kamar yadda tawayen da ya fara a Modein a shekara ta 167 K.H. yake wakilta. Sa'an nan Trump zai maimaita tarihin shekara ta 164 K.H., lokacin da Makkabiyawa suka saƙe keɓe haikali, kamar yadda ake tunawa da hakan ta wajen kiyaye Hanukkah. Sa'an nan a cikin lokacin da yake wakilta daga shekara ta 161 K.H. zuwa 158 K.H., Trump zai fara ƙoƙari na ƙarshe domin kafa siffar papacy, wato siffar da take nuna haramtacciyar alaƙa tsakanin ikon addini da ikon siyasa. A shekara ta 158 K.H. za a aiwatar da ƙawancen, yayin da dokar Lahadi mai zuwa nan ba da daɗewa ba ta aya ta goma sha shida za a tilasta aiwatar da ita.

Da farko Daniyel 11 ya bayyana yadda Roma ta karɓi iko ta fuskar siyasa; sa'an nan kuma Daniyel ya maimaita kuma ya faɗaɗa wannan tarihin nan ɗaya ta wurin wani zare da ke nuna yadda Roma take mu'amala da mutanen Allah a cikin wannan tarihin nan ɗaya. Daga aya ta goma sha shida zuwa aya ta goma sha tara an bayyana matsaloli uku da suka hana Roma arna karɓar iko a kan duniya. A aya ta goma sha shida, Roma arna ta ci Siriya da yaƙi a shekara ta 65 kafin haihuwar Almasihu, sa'an nan kuma Pompei ya ci Yahudiya da yaƙi a shekara ta 63 kafin haihuwar Almasihu. Aya ta goma sha shida ta nuna lokacin da Roma za ta tsaya a cikin ƙasa mai ɗaukaka, kuma ta yin haka tana misalta dokar Lahadi da ke a aya ta arba'in da ɗaya ta wannan sura ɗaya.

Yana da muhimmanci a lura cewa tarihin cin nasarar ya faru ne a shekara ta 63 BC [mai daidaito da 1863], a tsakiyar Yaƙin Basasa da yake gudana a cikin Urushalima. Uriah Smith ya bayyana cewa, "A kan dawowar Pompey daga yaƙin neman zaɓensa a kan Mithridates, sarkin Pontus, masu neman sarauta biyu, Hyrcanus da Aristobulus, suna ta fafatawa domin kambin Yahudiya."

Sunayen "Hyrcanus" da "Aristobulus" dukansu asalin Girkanci ne, kuma suna da muhimmancin tarihi, musamman a cikin mahallin tarihin Yahudawa a zamanin Helenistik da daular Hasmoniyawa. "Hyrcanus" ya samo asali ne daga kalmar Girkanci "Hurkanos," wadda mai yiwuwa ta samo asali daga kalmar "hurkan," mai nufin "kerkeci" a harshen Farisa. Hyrcanus suna ne da sarakunan Hasmoniyawa da dama suka ɗauka. "Aristobulus" na nufin "mafi kyawun mai ba da shawara" ko "mafi kyawun mashawarci." Aristobulus kuma wani suna ne da sarakunan Hasmoniyawa da dama suka ɗauka. Dukansu "Hyrcanus" da "Aristobulus" sunaye ne masu alaƙa da fitattun mutane a tarihin Yahudawa a lokacin mulkin Hasmoniyawa. Su sarakuna ne da suka taka muhimmiyar rawa a mulki da faɗaɗa Masarautar Hasmoniyawa a Yahudiya. 'Ya'ya na

annabci da wakilan masarautar Hasmoniyawa a zamanin Almasihu su ne Farisiyawa.

Sa'ad da Pompey ya ci Urushalima da yaƙi, jam'iyyun siyasa biyu dukansu sun danganta asalin su zuwa lokacin tawaye da Modein ya wakilta a shekara ta 167 kafin haihuwar Almasihu. Da zarar aka jawo Pompey cikin wannan tawaye, ya kuduri niyyar kwace Urushalima, kuma jam'iyyar siyasar Aristobulus ta kuduri niyyar yi masa turjiya, amma jam'iyyar Hyrcanus ta kuduri niyyar buɗe kofofin birnin ga Pompey. Sai Pompey ya kai farmakinsa a kan Urushalima, kuma bayan watanni uku Urushalima ta kasance har abada a karƙashin ikon mulkin Roma.

A aya ta goma sha tara, Masar, cikas na uku kuma na karshe, Roma ta ci ta. Sa'an nan a aya ta ashirin, an bayyana haihuwar Almasihu yayin da Daniyel ya fara fayyace yadda Roma za ta yi mu'amala da mutanen Allah a cikin wannan tarihi. A ayoyi na ashirin da ɗaya da ashirin da biyu an gicciye Almasihu. A aya ta ashirin da uku, an bayyana kawancen da ya fara daga 161 BC zuwa 158 BC, nan da nan bayan ayoyin da suka kwatanta gicciye, inda Yahudawan ridda suka yi shelar cewa "ba mu da wani sarki sai Kaisar." Layin Yahudawan ridda, waɗanda Makabiyawa suke wakilta, waɗanda suka yi tsayayya da kutsen falsafar addinin Girka, kuma ta haka suka kulla marar-tsarki da Roma, yana biye da ayar da ke nuna tarihin gicciye, inda aka bayyana cikakkiyar amfanin dangantakarsu marar tsarki.

Shekinah bai taɓa komawa haikalin da aka gina bayan shekaru saba'in na bauta ba. Shaidar annabci ta karshe, wadda Malachi ya yi shela da ita, an bayar da ita kusan a tsakiyar karni na biyar kafin haihuwar Almasihu. Shekaru daruruwa sun shuɗe ba tare da bayyanannen kasancewar Allah ba, haka kuma ba tare da wata shaidar annabci ba, kafin Maccabees su tashi gāba da tasirin Helenawan duniya baki ɗaya. A farkon tawāyensu, sun aikata irin wannan tawaye da duka Ptolemy da Sarki Uziah suka yi koƙari su aikata, sa'ad da sarakunan biyu suka nemi cika aikin firist, su kuma miƙa hadaya a cikin haikali.

Yonatan Apphus (wanda kuma aka sani da Yonatan Maccabeus) ɗaya ne daga cikin 'ya'yan Mattathias, wanda ya kaddamar da Tawayen Maccabean, kuma ya taka muhimmiyar rawa wajen jagorantar tawayen Yahudawa a kan Daular Seleucid. Bayan mutuwar ɗan'uwansa Yahuda Maccabee a yaƙi, Yonatan ya karɓi jagorancin rundunonin Maccabean. Baya ga jagorancinsa na soja da na siyasa, Yonatan kuma ya ɗauki matsayin babban firist, yana yin hidima a matsayin jagoran ruhaniya na mutanen Yahudawa. Matsayi biyu na Yonatan a matsayin jagora da kuma babban firist ya nuna wani muhimmin ci gaba a tarihin Yahudawa, domin ya haɗa iko na siyasa da na addini duka a cikin daular Hasmonean. Jagorancinsa ya taimaka wajen karfafa 'yancin cin gashin kan Yahudawa da kuma kafa mulkin Hasmonean a Yahudiya.

Ainihin zunubin da Batlamiyus ya yi koƙarin aikatawa bayan nasarar Rafiya, an cika shi tun a farkon tawayen Makkabiyawa. Shi ne wannan zunubin da firistoci suka yi tsayayya da shi a zamanin sarki Uzziya, amma iƙirarin Makkabiyawa na kare ayyukan hidimar haikalin Allah wata bayyanar da ta kauce hanya ce, mai tawaye kuma, ta haɗuwar Ikilisiya da Jiha; kuma saboda haka, yana wakiltar tawayen Furotesta mai ridda wanda yanzu yake taruwa don goyon bayan Trump a gāba da kutsen akidar "woke-ism" ta duniya ta Biden.

Littafi Mai Tsarki yana koyar da cewa za ku san su ta 'ya'yansu, kuma Farisiyawa a lokacin Almasihu su ne ragowar farshe na daular Hasmoniyawa da ta fara da Mattathias. Mattathias, da tawayen da ya fara, sun haifi 'ya'yan Farisiyanci, kamar yadda 'yan Protesta masu ridda da suke goyon bayan manufar "Make America Great Again" suke yi. Amirka ta kasance babba ne sa'ad da ake fahimtar Kundin Tsarin Mulki a matsayin abin da yake raba Ikilisiya da Jiha da juna, amma a mu'ujizar karya da nasarar da ake tunawa da ita ta wurin idin Hanukkah ke wakilta, motsin neman dokar Lahadi zai fito fili.

Za mu ci gaba da wannan nazari a talifi na gaba.

"A da, waɗanda suka gabatar da gaskiyoyin saƙon mala'ika na uku sau da yawa ana ɗaukarsu kamar masu tayar da kararawa kawai. An bayyana hasashensu cewa rashin haƙuri a cikin addini zai karɓi iko a cikin Kasar Amurka, cewa coci da gwamnati za su haɗu domin tsananta wa waɗanda suke kiyaye dokokin Allah, a matsayin marasa tushe kuma marasa ma'ana. An yi shelar da ƙarfin gwiwa cewa wannan ƙasa ba za ta taɓa zama dabam da abin da ta kasance ba—mai kare 'yancin addini. Amma yayin da ake yaɗa muhawara sosai game da tilasta kiyaye Lahadi, ana ganin abin da aka daɗe ana shakka kuma ana ƙin yarda da shi yana ta kusantowa, kuma saƙo na uku zai haifar da wani tasiri wanda ba zai iya yi a ɗa ba.

"A cikin kowane tsara Allah ya aika bayinsa su tsauta wa zunubi, a duniya da kuma cikin ikilisiya. Amma mutane suna son a faɗa musu kalmomi masu santsi, kuma tsarkakakkiyar gaskiya marar kawata ba ta karbuwa a gare su. Masu kawo gyara da yawa, sa'ad da suka fara aikinsu, sun ƙudura su yi amfani da hikima ƙwarai wajen kai hari ga zunuban ikilisiya da na al'umma. Sun yi bege cewa, ta wurin misalin rayuwar Kirista mai tsarki, za su komo da mutane ga koyarwar Littafi Mai Tsarki. Amma Ruhun Allah ya sauko a kansu kamar yadda ya sauko a kan Iliya, yana motsa shi ya tsauta wa zunuban mugun sarki da kuma mutane masu ridda; ba su iya hana kansu wa'azin bayyanannun furucin Littafi Mai Tsarki ba—koyaswar da suka yi jinkirin gabatarwa. An motsa su su shelanta gaskiya da himma, da kuma hatsarin da yake barazana ga rayuka. Kalmomin da Ubangiji ya ba su, su ne suka furta, ba tare da tsoron abin da sakamako zai haifar ba, kuma aka tilasta wa mutane su saurari gargadin."

"Ta haka za a shelanta saƙon mala'ika na uku. Yayin da lokacin da za a ba da shi da iko mafi girma ya yi kusa, Ubangiji zai yi aiki ta wurin kayan aiki masu tawali'u, yana jagorantar tunanin waɗanda suka keɓe kansu ga hidimarsa. Za a cancantar da ma'aikatan ne fiye da kome ta wurin shafewar Ruhunsa, maimakon ta wurin horon cibiyoyin ilimin adabi. Za a tilasta wa mutane masu bangaskiya da addu'a su fito da himma mai tsarki, suna bayyana kalmomin da Allah ya ba su. Za a tona zunuban Babila a fili. Mummunan sakamakon tilasta kiyaye dokokin ikilisiya ta wurin ikon farar hula, kutsawar ruhaniya, ci gaba a boye amma cikin sauri na ikon papacy—dukansu za a yaye musu sutura. Ta waɗannan gargadi masu tsanani za a girgiza mutane. Dubban dubbai za su saurara, waɗanda ba su taɓa jin irin waɗannan kalmomi ba. Cikin mamaki suke jin shaidar cewa Babila ita ce ikilisiya, faɗaɗɗiya saboda kuskurenta da zunubanta, saboda ƙin gaskiyar da aka aiko mata daga sama. Yayin da mutane suke zuwa wurin malamansu na ɗa da tambaya mai zafi, Shin waɗannan abubuwa haka suke? masu hidimar kuwa sukan gabatar da tatsuniyoyi, su yi annabcin abubuwa masu daɗi, domin su kwantar da tsoronsu su kuma kwantar da lamirin da aka farkar. Amma da yake da yawa sun ƙi

su gamsu da ikon mutane kadai, suna kuma neman bayyanannen ‘In ji Ubangiji,’ mashahuran masu hidimar, kamar Farisiyawan dā, cike da fushi domin an tambayi ikonsu, za su la’anci sakon a matsayin na Shaidan kuma su tunzura taron masu son zunubi su zagi kuma su tsananta wa waɗanda suke shelanta shi.”

“Yayin da wannan gardama take yaɗuwa zuwa sababbin filaye, kuma ake karkatar da tunanin mutane zuwa ga dokar Allah da aka take a kasa, Shaidan yana tashi da aiki. Ikon da ke tare da sakon zai kara haukatar da waɗanda suke adawa da shi kawai. Malaman addini za su yi koƙari kusan fiye da na ɗan adam domin su toshe hasken kada ya haskaka wa garkensu. Ta kowace hanya da take hannunsu za su yi yunkurin murkushe tattaunawar waɗannan muhimman tambayoyi. Ikilisiya za ta nemi taimakon ƙarfin ikon mulki na farar hula, kuma, a cikin wannan aiki, Katolika da Furotesta za su haɗu. Yayin da wannan motsi na tilasta kiyaye Lahadi yake ƙara zama mai ƙarfin hali da tsayayyen matsayi, za a kira doka a yi amfani da ita a kan masu kiyaye dokokin Allah. Za a yi musu barazanar tara da ɗauri, kuma za a ba wa waɗansu mukamai na tasiri, da sauran lada da fa’idodi, a matsayin abin jan hankali domin su yi watsi da bangaskiyarsu. Amma amsarsu mai ƙarfi ita ce: ‘Ku nuna mana kuskurenmu daga maganar Allah’—irin roƙon nan ɗaya da Luther ya yi a irin waɗannan yanayi. Waɗanda aka gurfanar a gaban kotuna suna ba da ƙaƙƙarfan kariya ga gaskiya, kuma waɗansu daga cikin masu sauraron su ana bishe su su ɗauki matsayinsu domin su kiyaye dukan umarnan Allah. Ta haka ne za a kawo haske a gaban dubbai waɗanda in ba haka ba ba za su san kome game da waɗannan gaskiyoyin ba.” *The Great Controversy*, 605, 606.